

Tudományos konferencia

Magyarország 1944-ben

„Magyarország 1944-ben” címmel tudományos ülésszakot rendezett csütörtökön az Akadémia székházában az MTA Történettudományi Intézete, az MSZMP KB Párttörténeti Intézete és a Hadtörténeti Intézet.

Megnyitójában **Kállai Gyula**, a Hazafias Népfőnt Országos Tanácsának elnöke hangsúlyozta: a tudományos konferencia szerves része annak a politikai és tudományos jellegű rendezvénysorozatnak, amelyet Magyarország német megszállása és hazánk felszabadulásának 40. évfordulója alkalmából tartanak az állami, a társadalmi és a tudományos intézmények. Újabbkori történettudományunk alapos kutatómunkával igyekezett feltárni és megvilágítani e korszak csaknem minden sorsdöntő eseményét. 1944. március 19. kétszetenül Magyarország ezeréves történelmének egyik gyásznapja, amely újabb, a mohácsi vészhez hasonló katasztrófával fenyegetett. A német megszállás teljes és végleges csődjét jelentette azoknak az utópisztikus kiugrási kísérleteknek, amelyekkel Horthy és hintapolitikát folytató miniszterelnöke kezdetől fogva próbálkoztak: egy koalíciós háborúból csak az egyik fél, az angolszászok számára akartak „kilépni” s azt is a nép nélkül, sőt annak ellenére akarták megtenni. Világossá vált az is, hogy a magyar uralkodó osztályok és szövetségeseik a nemzeti érdekeket semmibe véve készek voltak saját osztályérdekeik, s az azokat foggal és körömmel védő fasizta rendszerük védelmében az országot, akár a végpusztulás poklába taszítani.

A magyar nép a német megszállás alatt ezernyi jelét adta annak, hogy tiltakozik a fasizta barbárság ellen — mondotta a továbbiakban a HNF Országos Tanácsának elnöke. — Különböző politikai meggyőződésű és világnézetű emberek találtak egymásra, s ártottak a németeknek ott, ahol és ahogyan csak tudtak. A nemzeti önismerethez hozzátartozik az is, hogy a magyarországi antifasizista mozgalmak nagyrészt a munkásosztály és a Kommunista Párt eszmei sugallatára jöttek létre, gyakorta élvezve a párt és a munkásosztály eszmei, politikai és mozgalmi segítségét is.

Ránki György akadémikus, az MTA Történettudományi Intézetének ügyvezető igazgatója idézettel kezdte előadását: „A múlt sohasem halott” — hangzik el Faulkner Requiem egy apácáért című színdarabjában. Mint az előadó elmondta, ez a gondolat felmerül abban, aki történelmünk olyan tragikus eseményére emlékezik, amilyen az 1944-es esztendő volt. Negyven év távlatának már elegendőnek kell lennie arra, hogy ne csak az eseményeket tudjuk a történészek kutatómunkájára eredményeként hitelesen felidézni, de az események logikáját, az elkerülhetőt és az elkerülhetlent is mérlegre tegyük, és felkutassuk azokat a hosszú távú belső és külső folyamatokat, amelyek a történeti események mindennapjait az európai hatalmi rendszer, és a magyar társadalom belső politikai struktúrájának folyamatában értelmezhetővé teszik — állapította meg többek között a német megszállás-hoz vezető út című előadásában **Ránki György**.

Juhász Gyula, a történettudomány doktora, az MTA Történettudományi Intézetének tudományos tanácsadója az uralkodó eszmék zsákutcaja címmel referált. Kifejtette: Magyarország történetében egyedülálló, de Európa történetében is, hogy egy államnak szinte a teljes felső vezető rétege: a felső állami bürokrácia, a honvédség, a csendőrség,

a rendőrség főtisztjeinek zöme testületileg elhagyta az országot. Ez is azt jelezte, hogy a régi Magyarország hatalmi rendszere összeomlott, államszervezete megsemmisült a felszabadulással egyidejűleg. Senki sem gondolhatott arra még 1944 őszén sem, hogy a teljes széthullás esetlegességeiből kell az új Magyarország felépítését elkezdni. Hogy ez mégis sikerült, s a magyar társadalom oly gyorsan talpra állt, nem utolsósorban a háborús évek demokratikus, baloldali ellenzéki erőinek, már a háború idején kidolgozott programoknak is, s az azok megvalósítására létrehozott, majd a német megszállás után az ellenállás érdekében megvalósított szervezeti kereteknek volt köszönhető.

Fűr Lajos, a történettudomány doktora, a Mezőgazdasági Múzeum főmunkatársa Magyarország embervesztéséről szóló előadásában elmondotta: a különböző számítások nagyon is egybehangzó eredménye szerint mintegy 900 ezer, egymillió lehet a háborúval kapcsolatosan a magyar halottak, elesettek száma. Az irtózatossá váló nagyszámú halottak a férfiak közül, a halottaknak több mint negyede, mintegy 257 ezer lélek az elpusztított zsidóságból került ki. Az áldozatok csaknem egyharmada a Don-kanyarban vesztette életét. Mintegy félmillió pedig a Kárpát-medence és Európa különböző másterületén szétszórva nyugszik. A vesztés méreteit érzékelteti, hogy az első háborúban ezer lélekre 36, a másodikban viszont mintegy 100 halott jutott.

Száz György író a magyar zsidóság tragédiája című előadásában emlékezett arra: 1943-ban egy traumatizált, az antiszemitizmustól már előbb módszeresen megfertőzött társadalomban a tömeg nem látott a kulisszák mögé, csak azt érezte — például a sajtóból —, hogy az egymást követő mérsékelt kormányok zsidótörvényeket szántak a szociális elégedetlenség csillapítására, így akarták kifogni a szelet a jobboldali ellenzék vitorlájából, megszerezni Hitler jóindulatát a területi revízióhoz. Amikor 1944 februárjában a szovjet csapatok átkeltek a Dnyeperen, és közeledtek a magyar határhoz, a Kállai-kormány ismét tárgyalta a zsidó vezetőkkel, segítségüket kérte a szövetségesekkel való kapcsolatfelvételhez. De már ekkor gyülekezett Linz környékén az Eichmann-féle Sonderkommando, amelynek feladata volt a „végleges megoldás” Magyarországon. Amikor elkövetkezett a megszállás, es magyar csendőrhatalommal folyt a magyar zsidóság gettóiban gyűjtése, a tömeg azt hitte, mi mást lehetett volna, hogy amit lát, az egyenes folytatása az első, a második és a harmadik zsidótörvénynek.

A cigányok sorsa 1944-ben

című referátumában **Lakatos Menyhért** író hangsúlyozta: a Cigányok Világszövetsége 1973-as statisztikai adatai szerint mintegy 700 ezer cigány pusztult el a haláltáborokban. Ebből 50 ezer magyar cigány volt. Nagyon sokan megkérdézik, végül is hány cigányt érintettek a náci kegyetlenségei? Miként az előadó rámutatott, az egészet. Azokat, akik áldozatul estek, azokat, akik túlélték, és azokat is, akik később születtek. Mi soha nem kívántunk erről beszélni, később sem kívánunk. Nem akarjuk, hogy felszakadjanak a hegedő sebek, mert a fasizmus borzalmait itt hordjuk a sejtjeinkben, és generációkon keresztül öröklük a jövőben is.

A tudományos ülésszak délelőtti részében a továbbiakban felszólalt **Keresztury Dezső** akadémikus, **Szennay András**, panonhalmi főpát, **Scheiber Sándor** főpát, az Országos Rabbiképző Intézet igazgatója és **Újhelyi Szilárd** nyugalmazott nagykövet.

A tudományos ülésszak délután **Tóth Sándor** alezredesnek, az Országos Hadtörténeti Intézet és Múzeum igazgatóhelyettesének felhívásával folytatódott. A referátum 1944. sorsdöntő eseményeit, az akkori magyar katonai vezetés szemzögéből elemezte. Megállapította, hogy a tisztikar magatartását alapvetően meghatározta az ellenforradalmi rendszerhez való tartozás, a reakciós beállítottság, amelynek számos történelmi oka volt. 1944-ben a tisztikar képtelen volt változtatni ezen, holott meglett volna a lehetőség az ellenállásra az ország német megszállásának idején.

A Magyar Front és az antifasizista ellenállás történeti kérdéseit elemezte **Pintér István**, az MSZMP KB Párttörténeti Intézetének tudományos munkatársa. Hozzájárulásában részletesen szólt a magyarországi antifasizista mozgalmak háború alatti szerepéről. Kiemelte a kommunista párt tevékenységét, amely 1941-től kezdve arra irányult, hogy ideológiai és politikai hovatartozásra való tekintet nélkül egyesítse az összes erőket, németelleneséssé.

Korom Mihály, a történettudomány doktora, egyetemi tanár a tudományos ülésszak befejező előadásában az új magyar államiság kialakulásának témakörével foglalkozott.

A referátumok után hozzászólások következtek. **Bartha Tibor** püspök, a református egyház zsinatának elnöke és **Káldy Zoltán** püspök, az evangélikus egyház püspök-elnöke egyháznak abban a korszakban kifejtett tevékenységével, társadalmi szerepével foglalkozott.

A tudományos ülésszakon **Pach Zsigmond Pál** akadémikus, a Történettudományi Intézet igazgatója mondott zárszót.

Börze

hasznosítható cikkek megnyitása. Amit lehetett, értékesítették. A börzék aianlati listáin sok a vizsaszatéró, sehol sem értékesíthető áru. Ezeket természetesen a kereskedelem sem vásárolja meg. A vállalatok számára egyetlen megoldásként a mérlegből az eredmény terhére való leírás maradt.

A börze egy kicsit a gazdasági élet tükré is. Ma az aianlatok között gyakran szerepelnek a hazai kohászati termékek, például lemezt alig akar valaki venni. Ugyanakkor az import kohászati termékekre nagy a kereslet, de kevés az aianlat. Hiány

Ülést tartott a Szeged városi tanács

(Folytatás az 1. oldalról.)

szen például hiába vállalhat az anya a gyermekgondozási segély idején, a gyermek másfél éves kora után napi 4 órás munkát, ha gyermekét ez alatt a bölcsődébe nem viheti. Nem mozdul előbbre a töredék munkaidőben való foglalkoztatásuk sem a kisma-

máknak, mert az ilyen jellegű munkavállalásra az üzemek nincsenek berendezkedve. A bedolgozó rendszer is nyújthatna segítséget, de meglehetősen esetleges és anyagilag nem tud jelentősebbé formálódni.

A tanács új feladatokat nem tűzött ki a témával

kapcsolatban, de összefoglalóan meghatározta, hogy a népesedéspolitikai határozat végrehajtásában továbbra is a születésszám csökkenésének megakadályozására kell a fő figyelmet fordítani, a családok számára pedig minden a társadalom által biztosítható juttatást elérhetővé kell tenni.

Tanács tagi alap helyett: lakóterületi alap

A várospolitikai és az egyrészebb körű lakossági igények együtt járnak a szocialista demokrázizmus eszköztárszerének fejlődésével. Az állampolgárok részvételével szervezett fórumok és más lakossági megnyilvánulások számos közérdekű javaslat forrásai. Ezekkel kapcsolatban fontos szerep jut a tanácsoknak az igények rangsorolásában, és a tanács szervek megvalósító tevékenységének ellenőrzésében csakúgy, mint a lakosság társadalmi munkában való részvételének szervezésében.

A korábbi években a választókerületi tanács tagi munka megalapozásához járult hozzá a tanács tagi alap elnevezésű pénzügyi forrás, melynek segítségével főként a lakóterületen jelentkező kisebb volumenű munkák elvégzésére nyílt mód. A tanács tagi alap összegének évenkénti megállapítása és a felhasználás szervezetsége azonban esetleges volt, szabályozás hiányában nem érvényesült megfelelő tervszerűség, és hiányzott a felhasználás kellő színvonalú társadalmi ellenőrzése is. A feladatok rangsorolásában, a pénzeszközök elosztásában a tanács tagok nem tudtak kellő mértékben részt venni, így nem sikerült maradéktalanul elérni a kívánt célt, ami kedvezőtlenül befolyásolta a tanács tagi munkát, és kihatott a tanács fórumok látogatottságára is.

E körülmények alapján kidolgozták az egyes városrészekben jelentkező lakossági igények jobb szervezettebb kielégítését szolgáló lakóterületi alapra vonatkozó javaslatot. A lakóterületi alap várhatóan fokozza majd a tanács testülete

önkormányzati jellegének érvényesülését, lehetővé teszi döntési jogkörének erősítését, egyúttal biztosítja a tanács tagok érdekeltiségének növelését, és a választók jogos érdekeinek eredményes képviselését. A lakóterületi alap szabályzata nemcsak azt teszi lehetővé, hogy a tanács testületileg döntsön annak évenkénti összegéről, hanem azt a végrehajtó bizottság év közben is növelheti az előző évi pénzmaradvány és a bevételi többlet terhére.

A lakóterületi alap egyúttal arra is szolgál, hogy a működési költségvetés vagy a fejlesztési alap meghatározott részének felhasználásáról — az eddigiektől eltérően — egy olyan tanács szakszervezetek, melyben a tagok túlnyomó többsége tanács tag, bár a szakigazgatási szervek közül a munkában érdekeltnek is kapnak benne részvételi lehetőséget.

A lakóterületi alap felhasználásának ellenőrzése a tanács tagok és a tanács testülete egészének joga. A megvalósítás és a munkák ellenőrzése egyaránt széles körű társadalmi közreműködést igényel. A lakosságot társadalmi munka vállalására tudja ösztönözni, aminek jó szervezéssel és az állampolgárok folyamatos tájékoztatásával kell párosulnia. Erre figyelemmel nem lehet nélkülözni a lakóterületi pártszervezetek, a körzeti népfőntszervek, valamint a lakó- és utcabizottságok közreműködését.

A lakóterületi alap szabályzatát a városi tanács elfogadta. Ez a szabályzat tartalmazza az alap képzésének, felosztására és felhasználására vonatkozó elvi

és gyakorlati eljárást. Úgy rendelkezik, hogy általában a választókerületekben, főleg, kisebb költségű, egyszerűbb fenntartási, javítási, felújítási, esetenként fejlesztési munkák soron kívüli vagy sürgős elvégzésére biztosít anyagi hozzájárulást, lehetőség szerint társadalmi munkával párosítva. Az alap összegét a tanács határozza meg, az évi fejlesztési alap és költségvetés elfogadásakor. Év közben a végrehajtó bizottság az alap összegét többletbevitelből vagy pénzmaradványból növelheti. A felhasználásról és az igények sorolásáról a helyszíni tanulmányozás után a lakóterületi alap bizottsága dönt. A tanács tagok, a lakóterületi tömegszervezetek, a lakó- vagy utcabizottságok, az országgyűlési képviselők stb. — által közvetített igényeket erre rendszeresített „Feladatlap”-ra lehet majd benyújtani.

A sorolásnál — a munka jellegétől függően — figyelemmel kell lenni arra, hogy egy-egy javaslat a lakosság milyen széles körét érinti, vagy mennyire indokolt közérdeket testesít meg, továbbá azt is, hogy a megvalósításhoz az adott területen lakók saját erővel milyen mértékben járulnak hozzá. Mivel az alap a társadalmilag legindokoltabb feladatok megoldására hivatott, ezért a sorolásnál nem lehet szempont, hogy minden választókerület részese legyen belőle, vagy hogy a részesülő választókerületek azonos összeget kapjanak. A peremterületek igényének kielégítésére azonban kiemelt figyelmet szükséges fordítani.

A fiatalok életkörülményei Mórahalmon

Mórahalom városi jogú nagyközségi tanács tegnap, csütörtökön délután a művelődési házban ülésezett. A testület megvitatta és elfogadta a két tanácsülés között, a végrehajtó bizottsági tevékenységről, a lejárt határidejű határozatok sorsá-

ról, az ifjúsági törvény végrehajtásáról, valamint a köznevelésügyi bizottság munkájáról szóló beszámolót. A tanácskozás előterjesztésekkel ért véget.

Két évvel ezelőtt volt szó utoljára az ifjúsági törvény időarányos végrehajtásáról. Az elmúlt időszakban a következő változások történtek Mórahalmon. A nagycsaládok és a gyermeküket egyedül nevelő szülők segítése rendszeressé vált. A bölcsődéi férőhelyek száma jelenleg 25, de az új intézmény átadásával a gondozás feltételei nagymértékben javulnak. Az óvoda elég tágasnak bizonyul, és minden tanköteles korú gyermek óvodai előképzésben részesül. A gazdasági helyi szervezetek jelentős anyagi támogatást nyújtanak az ifjúsáspolitikai célok megvalósítására. Így például a Homokkultúra Szakszervezetek 114 ezer, az afész 22 ezer forinttal járult hozzá évente az ifjúsági életkörülményeinek javításához.

A tanács foglalkozott a pályakezdők helyzetével, a fiatalok kezdeményezősz-

ségével és közéleti munkájával. A testület megállapította, hogy a harmincöt éven aluliak megfelelő arányban képviselik korosztályukat a nagyközségi társadalmi, politikai, állami szervezeteiben, a vezetésben. A köznevelődési könyvtár sajátos módon járul az ifjúsági törvény végrehajtásához. Rendszeresen meghirdeti a Könyv és ifjúság, a művelt ifjúsáért akcióit. Az író-olvasó találkozókon a KISZ-alapszervezetek mindenkor képviseltetik magukat. Az ifjúsági klub és a KISZ-esek társadalmi munkával segítik az új könyvtár felépülését.

A mórálalmi tanács summatiként megállapította: az ifjúsági törvény betölti rendeltetését, folyamatosan hajtják végre az intézkedési terv határozatait. A munkahelyek vezetői építenek a fiatalok véleményére, számitanak kezdeményezőképeségükre. A tegnapi ülésen határozatban hirta fel a tanács a munkahelyek vezetőinek figyelmét arra, hogy még nagyobb gondot fordítsanak az előző munkaközi fiatalok beilleszkedésével.